

Kuinka Latinalaisesta Amerikasta tehdään uusi Aasia

BRESSER PEREIRA, LUIZ CARLOS (2010). *Globalization and competition. Why some emergent countries succeed while others fall behind*. 256 s. Cambridge University Press, Cambridge.

Miksi jotkut keskituloiset maat ovat pystyneet kuromaan selvästi umpeen elintasoeroa rikkaisiin maihin, kun taas osa on tuntunut jämähtäneen paikoilleen? Tähän perustavanlaatuisen kysymyksen pyrkii vastaamaan brasilialainen taloustieteilijä ja poliitikko Luiz Carlos Bresser Pereira. Teos onkin mielenkiintoinen sekoitus taloustiedettä ja poliittista manifestia. Pereira toimi Brasilian valtiovarainministerinä 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun lopulla hän oli maan julkishallinnon ministeri sekä tiede- ja teknologiaministeri. Pereira hahmotelmat muotoilivat osaltaan niin sanottua Brady-suunnitelmaa, joka edesauttoi Latinalaisen Amerikan velkakriisin ratkaisemista 1980-luvun lopulla. Poliittisen uransa lisäksi Pereira on opettanut 1960-luvulta asti taloustiedettä ja poliittista teoriaa. Kirjassaan hän kritisoi peittelemättä ”Yhdysvaltain hegemoniaa”, uusliberalismia, Washingtonin konsensusta ja konventionaalista talusajattelua, ja pyrkii hahmottelemaan uutta kasvustrategian keskituloisille maille.

Karkeasti ottaen Pereiran luokittelee menestyjiin Aasian nopean kasvun taloudet (etenkin Kiinan), kun taas jälkijoukko koostuu pääasiassa Latinalaisen Amerikan maista. Pereiran teesin mukaan Latinalaisen Amerikan maiden valitsema, ulkomaiseen pääomaan ja rahamarkkinoiden avaamiseen perustuva kasvustrategia on jättänyt ne toistuvien talouskriisien ja taloudellisen pysähtyneisyyden tilaan. Aasian kasvutalouksien vientivetoisen strategia on puolestaan mahdollistanut ennennäkemättömän pitkän ja nopean talouskasvun. Vientivetoisuus on saatu aikaan kotimaiseen säästämiseen perustuvien investointien, halvan työvoiman ja valtion aktiivisen kehitysroolin ansiosta sekä valuuttakursseja ja pääoman liikkeitä kontrolloimalla.

Teos on jaettu kahteen osioon. Ensimmäisessä Pereira esittää talouspoliittisia huomioitaan. Hän osoittaa, että globalisaatio on madaltanut valtioiden rajoja yritysten ja kansalaisten näkökulmasta, mutta samalla valtioiden rooli yritysten kilpailukyvyen edistäjänä on kasvanut selvästi. Pereiran mukaan toisen maailmansodan jälkeen monissa köyhissä maissa käyttöön otettu yksityiseen yrittäjyyteen ja valtion interventioon perustuva kansallinen kehitysstrategia (*national developmentalist strategy*) auttoi monia maita nousemaan keskituloisten joukkoon.

1980-luvun lopulla valtiojohtoisen kehitysstrategian käytövoiman hiipuminen, suuri velkakriisi ja uusliberalistisen hegemonian voimistuminen saivat monet keskituloiset maat sitoutumaan niin sanotun Washingtonin konsensuksen politiikkasuosituksiin. Näillä opeilla toteutettiin myös monen maan siirtymä sosialismista markkinavetoiseen talouteen. Pereira pitää Washingtonin konsensusta laajempana talousideologiana ja nimittää sitä konventionaaliseksi (talous)ortodoksiaksi. Hänen mukaansa tämän polun valinneet maat ovat talouskasvun sijaan kokeneet lähinnä taluskriisejä ja tuloerojen kasvua. Aasian finanssikriisi 1990-luvun lopulla sekä monien Aasian maiden kasvustrategian menestys ovat Pereira mukaan nostamassa esiin uuden kansallisen kehitysstrategian (*new developmentalism*), jonka hahmotelu on hänen kirjansa johtajatus.

Teoksen toisella puoliskolla Pereira esittää uuteen kehitysstrategiaan liittyviä makrotaloudellisia väittämiä. Hänen mukaansa kasvun ongelmat johtuvat hitaasta palkkojen kasvusta ja liian vahvasta valuuttakurssista, joka kasvattaa kotimaan tuotteen loppuhintaa vientimarkkinoilla. Pereira tarjoaa lääkkeeksi aasialaistyyppistä vientivetoista kasvua, joka perustuu valuuttakurssin manipulointiin, tai kuten Pereira asian ilmaisee, valuutan ylivahvistumisen neutralisointiin. Valuutan ulkoista arvoa pitäisi keinoitekoisesti heikentää kontrolloimalla pääomavirtoja, verottamalla liian menestyviä vientisektoreita sekä ohjaamalla vientituloja erilaisiin rahastoihin. Yksi teoksen mielenkiintoisimpia huomioita – jolle on esitetty myös empiiristä evidenssiä – on se, että ulkomaisten pääomien (*foreign savings*) virta syrjäyttää kotimaisen säästämistä. Näin ollen ulkomaisen pääoman virta maahan ei edistäkään investointeja ja pitkän aikavälin kasvua, vaan saa aikaan valuuttakurssin vahvistumisen ja sitä seuraavan vaihtotaseen heikkenemisen, kun tuontituotteiden kysyntä alkaa kasvaa.

Pereiran hahmotelmat uudesta strategiasta pohjautuvat valtion roolin kasvattamiseen talouden ohjauksessa. Tämän on kuitenkin tarkoitus tapahtua hieman yllättäen budjettikuria tiukentamalla. Pereira argumentoi myös instituutioiden tärkeiden painottamista vastaan, mikä on merkittävä irtiotto viime vuosikymmenten kehitystaloustieteen konsensuksesta. Pereira mukaan instituutiot muotoutuvat hitaasti ja niiden kehittyminen ilman talouskasvua on epätodennäköistä. Tärkeämpää olisikin keskittyä lyhyeen aikahorisonttiin, jolloin tärkeimmäksi ”instituutioksi” muotoutuu uusi kansallinen kehitysstrategia. Se kehittäisi instituutioita pitemmällä aikavälillä nopeamman kasvun myötä. Tätä Pereira kutsuu kolmanneksi diskursseksi, vaihtoehdoksi nykyiselle uusliberalistiselle talousortodoksialle sekä vanhalle, populistiselle, valtiojohtoiselle kehitysstrategialle. Uuden kehitysstrategian määritelmä jää hieman hämäräksi, sillä se tuntuu sisältävän suunnilleen kaiken, mitä nopeamman kasvu-uran saavuttamiseksi tarvitaan. Uusi strategia edellyttää Pereira mukaan tietyn tyyppisen kansallisen

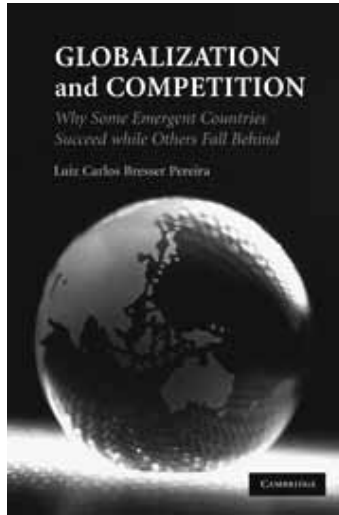
mission, jossa kaikki yhteiskuntaluokat ovat yhteisen menestyspyrkimyksen osatekijöinä.

Pereiran manifestissa uusi kansallinen kehitysstrategia muotoutuu pelkistettyinä seuraavista seikoista: budjettikurista, kilpailukykyisestä valuuttakurssista, pääoman liikkeen rajoituksista ja suhteellisen alhaisesta korkotasosta. Nämä tekijät pitävät yllä talouskasvun moottorina toimivaa vientisektoria ja kannustavat investoimaan hyvien voitto-odotusten myötä. Uusi kehitysstrategia on mielenkiintoinen jo siinä mielessä, että se pyrkii hyvin peittelemättä irtautumaan monista talousdiskurssin ”totuuksista” ja tarjoaa tuoreita ajatuksia. Siitä on kuitenkin myös helppo löytää lukuisia puutteita.

Ensinnäkin, Pereira ylistämässä Kiinassa valtavan investointibuumin on mahdollistanut korkea säästämisaste. Kiinan tapauksessa tämä on johnut osittain kulttuurisista tekijöistä ja sosiaaliturvan puutteista, mutta tärkeässä roolissa ovat myös olleet vaihtoehtoisten sijoitusmahdollisuuksien puute tiukasti kontrolloiduilla rahoitusmarkkinoilla sekä se, että valtionyhtiöiden ei ole tarvinnut tulouttaa osinkojaan valtion kassaan. Säästäminen on siis ollut pitkälti niin sanottua pakkosäästämistä (*forced savings*). Onkin muistettava, että Kiinan kasvu on tapahtunut paljolti demokration kustannuksella. Voisiko vastaava onnistua demokraattisemmassa Latinalaisessa Amerikassa? Pereira peräänkuuluttama yhteinen tahtotila saattaisi olla vaikeampi saavuttaa aasialaista individualisemmassa latinalaisessa kulttuurissa.

Toisekseen, alhainen korkotaso ja heikkona pidetty valuuttakurssi kiihdyttävät inflaatiota ja tämä on omiaan vähentämään säästämisastetta. Pereira esittämässä talouspoliittisissa keinoissa ja tavoitteissa on siis sisäinen ristiriita. Lisäksi korkea inflaatio kasvattaa eriarvoisuutta ja heikentää etenkin köyhien asemaa. Tämä vastaa huonosti Pereira esittämään kritiikkiin nykymallin eriarvoisuutta kasvattavasta vaikutuksesta.

Yksi suurimmista ongelmista Pereira ajattelussa on tuudittautuminen vientivetoisen kasvun autuuteen. Aasian vientivetonen kasvu on perustunut pitkälti länsimaiden massiiviseen velkavetoiseen kasvuun. Nykyinen taluskriisi on osoittanut selvästi, että tämä tie on kuljettu loppuun ja länsimaissa on kiristettävä vyötä. Onkin vaikea nähdä, miten Latinalaisen Amerikan maat pystyisivät viennin avulla samaan kasvurepääsyn kuin Aasian menestyjät, jotka ovat yhä kiinni vientivetoisessa kasvumallissaan. Lisäksi Kiinan tyylinen valuuttakurssimanipulointi on herättänyt närkästystä kehittyneiden talouksien lisäksi monissa kasvutalouksissa, kuten Brasiliassa, koska se heikentää heidän vientimahdollisuuttaan. Vuoden 2010 lopulla puhuttiinkin valuuttasodan uhasta viitaten valuuttojen kilvanomaiseen devalvointiin eri maissa. Pereira viittaa lyhyesti tähän ongelmaan, mutta ohittaa sen hämmäntävän heppoisesti toteamalla, että ongelma pitää vain jotenkin ratkaista Yhdistyneiden kansakuntien johdolla.

Pereiran esityksessä on monia muitakin ongelmia. Hänen ekonometrinen evidenssinsä uuden kehitysstrategian menestyksestä ei vakuuta menetelmällisistä ongelmista johtuen. Uuden strategian uskottavuutta vähentää myös Irlannin käyttö esimerkkinä menestyneestä kasvustrategiasta. Nykymallinen talousjärjestys ja kasvupolitiikka kuitenkin ansaitsevat kritiikkinsä ja vaihtoehtoja pitää etsiä. Pereiran teos on kunnianhimoinen pyrkimys hah-

motella uusi kokonaisvaltainen vaihtoehto ja se tarjoaa-kin mielenkiintoisia ideoita ja näkökohtia. Nykymuodossaan Pereiran malli kärsii kuitenkin liian monista puutteista.

SIMO LEPPÄNEN

*Center for Markets in Transition,
Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu*